הא בבעל מום מי מצי אכיל ליה דקים ליה ביה שכלו לו חדשיו: ת"ר באחד בניסן ראש השנה לחדשים ולעיבורין ולתרומת שקלים וי"א אף לשכירות בתים לחדשים מנלן דכתיב °החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה דברו אל כל עדת ישראל לאמר בעשור לחדש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבות שה לבית והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחדש הזה ושחטו אותו וגו' וכתיב °שמור את חדש האביב איזהו חדש שיש בו אביב הוי אומר זה ניסן וקרי ליה ראשון ואימא אייר בעינא אביב וליכא ואימא אדר בעינא רוב אביב וליכא מידי רוב אביב כתיב אלא אמר רב חסדא מהכא °אך בחמשה עשר יום לחדש השביעי באספכם את תבואת הארץ איזהו חדש שיש בו אסיפה הוי אומר זה תשרי וקא קרי ליה שביעי ואימא מרחשון ומאי שביעי שביעי לאייר בעינא אסיף וליכא ואימא אלול ומאי שביעי שביעי לאדר בעינא רוב אסיף וליכא מידי רוב אסיף כתיב אלא אמר רבינא דבר זה מתורת משה רבינו לא למדנו מדברי קבלה למדנו °ביום עשרים וארבעה לעשתי עשר חדש הוא חדש שבט רבה בר עולא אמר מהכא °ותלקח אסתר אל המלך אחשורוש אל בית מלכותו בחדש העשירי הוא חדש טבת רב כהנא אמר מהכא °בארבעה לחדש התשיעי בכסלו רב אחא בר יעקב אמר מהכא °ויקראו סופרי המלך בעת ההיא בחדש השלישי הוא חדש סיון רב אשי אמר מהכא °הפיל פור הוא הגורל לפני המן מיום ליום ומחדש לחדש שנים עשר הוא חדש אדר ואיבעית אימא מהכא °בחדש הראשון הוא חדש ניסן וכולהו מאי טעמא לא אמרי מהאי דלמא מאי ראשון ראשון למילתיה ותנא דידן בשנים קמיירי בחדשים לא קמיירי: ולעיבורין: לעיבורין מניסן מנינן והתניא *אין מעברין השנה לפני ר"ה ואם עיברוה אינה מעוברת אבל מפני הדחק מעברין אותה אחר ר"ה מיד ואעפ"כ אין מעברין אלא אדר אמר רב נחמן בר יצחק מאי עיבורין הפסקת עיבורין דתנן *הן העידו שמעברין השנה כל אדר שהיו אומרים עד הפורים מ"ט דמאן דאמר עד הפורים כיון דאמר מר *שואלין בהלכות הפסח קודם לפסח שלשים יום אתי לזלזולי בחמץ ואידך מידע ידיע דשתא מעברתא בחושבנא תליא מלתא וסברי חושבנא הוא דלא סליק להו לרבנן עד האידנא ותנא דידן בהתחלה קמיירי בהפסקה לא קמיירי: ולתרומת שקלים: מנלן א"ר יאשיה אמר קרא °זאת עולת חדש בחדשו לחדשי השנה *אמרה תורה חדש והבא קרבן מתרומה חדשה וגמרי 'שנה' 'שנה' מניסן דכתיב °ראשון הוא לכם לחדשי השנה ולגמור 'שנה' 'שנה' מתשרי דכתיב °מראשית השנה דנין *'שנה' שיש עמה חדשים מ'שנה' שיש עמה חדשים ואין דנין 'שנה' שיש עמה חדשים מ'שנה' שאין עמה חדשים *אמר רב יהודה אמר שמואל קרבנות צבור הבאין באחד בניסן מצוה להביא מן החדש ואם הביא מן הישן יצא אלא שחיסר מצוה תנ"ה *קרבנות צבור הבאין באחד בניסן מצוה להביא מן החדש ואם הביא מן הישן יצא אלא שחיסר מצוה ויחיד שהתנדב משלו כשרין ובלבד שימסרם לצבור *פשיטא מהו דתימא ליחוש שמא לא

תורה אור: שמות יב · דברים טז · ויקרא כג · זכריה א · אסתר ב · זכריה ז · אסתר ח · אסתר ג · שם · במדבר כח · שמות יב · דברים יא

רש"י

בעל מום. שנולד במומו ועומד ליקחט בחוץ מיום שנולד הוא ראוי לכך ומונין לו משנולד: **מי מלי אכיל ליה.** ביום שנולד דלמא נפל הוה ואין שחיטה מטהרתו עד שישהה שמונה ימים דשוב נפק ליה מכלל נפל דתניא (שבת ד' קלה:) רשב"ג אומר כל ששהה שלשים יום באדם אינו נפל ובבהמה שמונה ימים: **לחדשים.** למנין חדשי השנה: **לעיבורין.** קא ס"ד לישב ב"ד ולעיין אם השנה הבאה צריכה להתעבר: **ולתרומת שקלים.** (א) להקריב ראשון קרבנות הלקוחים מתרומת קופות של שקלי שנה זו: **אף לשכירות בתים.** המשכיר בית לחבירו ואמר "לשנה זו" כלתה שנתו באחד בניסן ואפי' לא דר בו אלא חדש אחד: **החדש הזה לכם.** ומנלן דניסן דכתיב "ויקחו להם שה לפסח" וכתיב קרא אחרינא שהפסח בחדש האביב שיש בו אביב שהתבואה בכירה בו להיות מבושלת בגמר בישולה: **בעינא אביב וליכא.** שכבר נגמרה מניסן ואי איכא זרעא אפילה אין זה בכיר אלא אפיל: **ואימא אדר.** דאיכא זרעא חרפא המתבכר מאדר: **רוב אביב.** שיהו רוב תבואות מתבכרות בו: **שיש בו אסיפה.** שמכניסין בו פירות לבית מפני הגשמים וכל הקיץ הן עשויות גדישין לייבש: **ראשון למילתיה.** למעשה המן: **ותנא דידן.** דלא תנא במתני' ר"ה לחדשים: **עיבורים מניסן מנינן.** בתמיה וכי ראוין ב"ד לישב ולעיין בצורכי עיבור א](ר"ה) בניסן: **אין מעברין.** אין מעיינין בצורכי עבור להודיע לגולה שעיברו ב"ד את השנה שלא ישתכח הדבר עד אדר הבא: **אבל מפני הדחק.** שמפחידין שלא יגזרו נכרים מלישב ב"ד או שצריך הנשיא לחצר המלך ואין מעברין אא"כ ירצה נשיא כדאמר בסנהדרין (דף יא.): **ואעפ"כ אין מעברין אלא אדר.** אין מוסיפין חדש על השנה אלא אדר דכתיב "שמור את חדש האביב" חדש הסמוך לאביב עבר שיבא אביב בזמנו: **הפסקת עיבורין.** שכיון שקדשו את החדש לשם ניסן פסקה שנה שעברה מלהיות מעוברת עוד שאין רשאין לעשות ניסן אדר שכבר נכנסה שנה אחרת לענין עיבור: **הם העידו.** רבי יהושע ור' פפיים שמעברים את השנה כל אדר אם ראו ב"ד לאחר הפורים שהשנה צריכה להתעבר מעברין אותה: **שהיו אומרים עד הפורים.** לפי שהיו חכמים אומרים שאין מעברין אא"כ נתישבו בדבר לפני הפורים לכך הוזקקו לעדות זו: **אתי לזלזולי בחמץ.** שכבר מן הפורים ואילך התחילו הדרשנים לדרוש ברבים בהלכו' הפסח הוזקקו השומעים לעשות פסח לסוף ל' יום ואם יעברו ב"ד את השנה לא יתקבלו דברי שלוחי ב"ד לשומעין לדחות את הפסח שכבר שמעו מן הדרשני': **בהפסק' לא קא מיירי.** בראשי שנים דהפסקה לא קא מיירי: **חדש בחדשו לפניי.** "חדשי" יתירא לדרשה:

תוספות

הא בבעל מום. בעל מום מעיקרו דתם ונעשה בעל מום כיון דלא חזי לאכילה מונים לו משעת הרצאה. ואין לדקדק מכאן שיהיה שייך בל תאחר בנתינה לכהן דהכא לענין להאכילו בתוך שנתו דצריך כדאיתא פרק [עד כמה] (בכורות דף כח.):

מדברי קבלה למדנו. לא מצי למילף מכאן מינייהו כלל אם לא נאמר שהיתה קבלה בידם סדר שמות החדשים זה אחר זה והכי אמר בירושלמי שמות החדשים עלו בידם מבבל בראשונה בירח האיתנים שבו נולדו אבות בירח בול שבו כל העולם טבל והארץ עשויה בולות בולות שבו בולים לבהמה בבתיהם בירח זיו שבו זיו האילנות מכאן ואילך ויהי בחדש ניסן שנת עשרים ויהי בחדש כסלו שנת עשרים בחדש העשירי הוא חדש טבת:

בשנים קא מיירי. וקשיא דהא קא אמר לרגלים ואמר לעיל כיון שעברה עליו שנה בלא רגלים ורגלים בלא שנה י"ל מכל מקום בחדשים לא קא מיירי:

הם העידו. משנה היא בעדיות (פ"ז משנה ז) ופ"ק דסנהדרין (ד' יב: ושם) גבי *עברוה ביום ל' של אדר דאמר רב נחמן מעובר וקדוש ומקשי ליה רבא מכדי מפורים לפסח תלתין יומין הוי ומפורים דרשינן בהלכות הפסח וכי מטי ריש ירחא ומרחקים להו אתי לזלזולי הי"נ ה"מ לאקשויי אמתניתין דעדיות:

בהפסקה לא קא מיירי. לקמן (ד' יב.)(ב) גבי אחד בתשרי ר"ה לירקות ולא קתני לנדרים כדקתני בברייתא משום דמתניתין בהפסקה לא קא מיירי:

מראשית השנה. לקמן (ד' ח.) אמרינן דזה תשרי:

שמא לא ימסרם יפה יפה. פלוגתא דתנאי היא בסוף פרק הבית והעליה (ב"מ ד' קיח.) גבי שומרי ספיחים בשביעית אי מתנדב שומר חנם וקצת תימה דפריך הכא פשיטא במילתא דהויא פלוגתא דתנאי ושמא יש לחלק דהכא *ליכא למיחש כולי האי כמו בשומר:

עין משפט נר מצוה

לד א מיי' פ"ד מהל' קדוש החדש הלכה יג סמג עשין מו :
לה ב מיי' שם הלכה א סמג שם :
לו ג ד מיי' שם הל' יד:
לז ה טוש"ע או"ח סי' תכט סעיף א :
לח ו ז מיי' פ"ד מהל' שקלים הל' יא סמג עשין מה :
לט ח מיי' פ"ח מהל' כלי המקדש הל' ז :

[נ"ל קידשו]

רבינו חננאל

באחד בניסן ר"ה לחדשים כו' מנ"ל דכתיב ראשון הוא לכם לחדשי השנה. ונדחה. ופירש רב חסדא ונדחו דבריו. ואמר רבינא דבר זה אינו מפורש בתורה אבל מפורש הוא בדברי קבלה. ביום עשרים וארבעה לעשתי עשר חדש הוא חדש שבט וגו'. ואסיקנא ומתניתין דלא קתני לחדשים לא פליג אלא בשנים קא מיירי בחדשים לא קא מיירי. ולעיבורין אוקימנא להפסקת עיבורין כלומר כיון שהגיע ניסן נפסק עבור משנה זו. כדתנן הן העידו שמעברין את השנה כל אדר שהיו אומרים עד הפורים. ואם נשלם אדר ולא עיברוה נפסק העיבור ושוב אין מעברין שנה זו. ותנא דידן בתחלת השנים מיירי בהפסקת עיבור מזו השנה לא מיירי. ולתרומת שקלים פירוש' בשלשה פרקים בשנה תורמין את הלשכה. ובג' קופות של ג' ג' סאין היו תורמין הלשכה. והתרומה הראשונה של תרומת שקלים היתה באחד בניסן כר' מבי דאמר קרא זאת עולת חדש בחדשו לחדשי השנה. חדש והבא קרבן מתרומה חדשה וכתיב ביה בניסן ראשון הוא לכם לחדשי השנה. וגמר שנה שנה מניסן. וכי הא דתניא קרבנות הצבור הבאות באחד בניסן מצוה להביא מן החדש. ואם הביא מן הישן יצא אלא שחיסר [מצוה] ויחיד שהתנדב משלו כשרין ובלבד שימסרם לצבור. ותנא דידן כיון דקתני אם הביא יצא לא פסיקא ליה. וי"א אף לשכירות בתים ראש השנה ניסן.

מסורת הש"ס

[סנהדרין יב. תוס' שם ד"ה]
סנהדרין סו עדיות פ"ז מ"ז
פסחים ו. מגילה כט: סנהדרין יב: [ע"ז ה. תוספ' מגילה פ"ג בכורות נח.]
יומא סה: מגילה כט: ע"ש
[לקמן ח. ט:]
יומא סה:
[תוספתא פ"א]
[יומא נה: ב"מ קיח.]

נושא
הגמ' מביאה ברייתא עם עוד ארבעה ראשי שנים שבתחילת ניסן

מבנה
מקורות דא' ניסן הוי ראש השנה לחדשים כלומר דניסן הוא החדש הראשון

מקורות שנדחו בגמ'

מבנה
ותנא דידן בכלל א' מדוגמאות של ר"ה בא' בניסן שהוזכרו לעיל בראש הגמ', הגמ' תשאל למה תנא דידן בתחילת המס' לא הזכיר אותם

נושא
מנלן דא' בניסן הוי ר"ה לתרומת שקלים

ניסן
אייר
סיון
תמוז
אב
אלול
תשרי
חשון
כסלו
טבת
שבט
אדר

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ולתרומת שקלים. ראשון להקריב קרבנות הלקוחים מתרומת שלש קופות: (ב) תוס' ד"ה בהפסקה כו' לקמן גבי אחד. נ"ב כלומר דקשיא להו אמאי [לא פריך הש"ס גבי] לירקות ולנדרים בברייתא [illegible] לתלמודא תנא ושייר אם כן הכא נמי לא הוי ליה למימר בהפסקה לא קמיירי אלא דתני ושייר [והא קאמרי דלקמן נמי סמך אתירוצא] דהכא בהפסקה לא קמיירי :

גליון הש"ס

תוס' ד"ה שמא וכו' ליכא למיחש כולי האי. עיין יומא לה ע"ב תוס' ד"ה ניחוש :

הגהות הר"ב רנשבורג א] רש"י ד"ה עיבורין מניסן מנינן כו' ולעיין בצרכי עיבור השנה בניסן כנ"ל :